

САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Професійна діяльність сучасного вчителя початкових класів в умовах модернізації української освіти ускладнюється та поповнюється новим змістом. Програми принципового оновлення системи освіти враховують сьогодні навчання впродовж життя (здатність учителя саморозвиватися з урахуванням вимог професії та суспільства). У цих умовах виникає необхідність формування у особистості майбутнього педагога, таких якостей як гнучкість, критичність та стратегічність мислення, підприємливість, ініціативність, налаштованість на діалог; здатності до підприємницького ризику, приймати нестандартні рішення, брати на себе відповідальність, змінювати навколишній світ; прагнення до постійного самовдосконалення, самовиховання та саморозвитку. Тому як ніколи стає актуальним дослідження механізмів професійного саморозвитку вчителя з метою його швидкої адаптації, гнучкості в умовах переходу України до європейської системи освіти.

Різноаспектним проблемам професійного саморозвитку були присвячені наукові праці Абульханової-Славської К., Бодальова О., Боритка М., Іванова В., Елканова С., Орлова Ю., Сергєєва М. та ін.; проблему формування готовності до саморозвитку та самовдосконалення досліджували Коджаспирова Г., Наумченко І., Райський Б., Шестакова Т.; психологічні аспекти саморозвитку особистості аналізували Бітянова Н., Максименко С., Мастеров Б., Цукерман Г. та ін. Вагомий внесок у дослідження проблеми саморозвитку надали сучасні вітчизняні педагоги та психологи Балл Г., Бех І., Зязюн І., Кремень В., Ничкало Н., Рибалка В., Семиченко В. та ін. Проблематику професійного саморозвитку досліджують і зараз, такі педагоги як Вітюк В., Дереза І., Коробка Л., Морозова М., Остапчук О., Рева Ю., Топчій Г. та інші.

Завданням вищої педагогічної освіти нині є не тільки професійна підготовка спеціалістів, а, насамперед, забезпечення психологічної та практичної готовності до саморозвитку, що сприятиме формуванню у майбутніх учителів початкових класів прагнення до неперервної освіти шляхом самовдосконалення і забезпечить конкурентоспроможність на ринку праці. Тому виникає потреба розробки у студентів власної траєкторії особистісно-професійного саморозвитку.

Аналіз наукової літератури свідчить, що саморозвиток особистості – складний інтегрований процес, механізми якого вивчаються філософією, що досліджує розвиток людини загалом; психологією, яка висвітлює розвиток та саморозвиток особистості; педагогікою, яка прагне розкрити сутність професійного саморозвитку майбутнього вчителя.

Ураховуючи достатню обґрунтованість усіх підходів до визначення поняття «саморозвиток», проведений нами теоретичний аналіз основних дефініцій з проблеми дослідження дав змогу узагальнити дане поняття і визначити його як процес і результат поступового вільного сходження людини до ідеалу на основі інтегрованої взаємодії соціальних і особистісних, зовнішніх і внутрішніх чинників.

Готовність до професійного саморозвитку майбутніх педагогів ми розглядаємо як професійно важливу якість особистості, що виникає внаслідок інтеграції мотивів, потреб, цінностей, системи психолого-педагогічних, методичних та спеціальних знань, умінь і навичок; прагнення до творчої самореалізації, бажання досягти високих результатів у виконанні професійної діяльності та вдосконалюватися в ній.

З метою виявлення готовності майбутніх учителів початкових класів до саморозвитку, нами було проведено дослідження на базі Комунального закладу «Харківської гуманітарно-педагогічної академії» Харківської обласної ради протягом 2016 року, в якому було охоплено 26 студентів 4 курсу факультету початкової освіти.

В ході дослідження нами було визначено та обґрунтовано три рівні сформованості готовності до професійного саморозвитку майбутніх педагогів: компетентнісний (високий), репродуктивний (середній) та фрагментарний (низький).

Компетентнісний (високий) рівень передбачає стійке прагнення студентів до саморозвитку в майбутній професійній діяльності, що базується на глибоких переконаннях у його особистісній і суспільній значущості; наявність мотивації та потреби досягнення професіоналізму; сформованість вольових якостей; міцні знання щодо сутності, змісту та особливостей професійного саморозвитку майбутніх педагогів; досконале володіння вміннями та навичками ефективної реалізації означеної діяльності; розвиненість загальної ерудиції; творчий, креативний характер виконання практичних педагогічних завдань.

Репродуктивний (середній) рівень властивий студентам, яким притаманне позитивно-пасивне ставлення до професійного саморозвитку та усвідомлення необхідності самовдосконалення й розвитку особистих та професійних якостей; неглибокі знання в сфері професійного саморозвитку; достатній розвиток загальної ерудиції; сформованість умінь і навичок, необхідних для здійснення професійного саморозвитку майбутніх педагогів; репродуктивний характер практичної діяльності; недостатнє володіння методами розвитку творчих здібностей та незначний прояв педагогічної креативності.

Фрагментарний (низький) рівень готовності до професійного саморозвитку характеризується формальним ставленням до професійної педагогічної діяльності; несформованими ціннісними орієнтаціями; фрагментарністю знань щодо сутності, змісту та особливостей професійного саморозвитку майбутніх педагогів; низьким рівнем розвитку загальної ерудиції; мінімальним ступенем сформованості професійних умінь і навичок здійснення

власного саморозвитку; пасивністю у виконанні самостійної роботи та творчих завдань, відсутністю креативного підходу.

Результати діагностики рівня готовності студентів до професійного саморозвитку засвідчили, що 34,7% студентів виявили фрагментарний (низький), 53,8% студентів – репродуктивний (середній), 11,5% студентів – компетентнісний (високий) рівень готовності до означеної діяльності.

Ми вважаємо, що за умов зміцнення мотиваційної основи професійного саморозвитку майбутніх педагогів; реалізації компетентнісного підходу до фахової підготовки майбутніх педагогів на основі педагогічної інноватики та збагачення творчого потенціалу студентів у процесі залучення до педагогічної діяльності процес саморозвитку особистості майбутнього педагога буде ефективним та керованим.

Отже, результати діагностичного вивчення реального стану готовності студентів – майбутніх педагогів до професійного саморозвитку засвідчили недостатній рівень сформованості готовності до означеної діяльності. З огляду на це, виникає необхідність посилення формувальних впливів, спрямованих на усвідомлення значущості постійного самовдосконалення в педагогічній діяльності, розширення ерудиції, розвиток самостійності та педагогічної креативності студентів, а також потреба в створенні педагогічних умов та методики їх реалізації у формуванні готовності до професійного саморозвитку майбутніх педагогів ході їх підготовки.